

INTERNET LINGVISTIKASI TILSHUNOSLIKNING ZAMONAVIY YO'NALISHI SIFATIDA

Muxamedjanova Sh.B.

*ToshDSHU, Xitoyshunoslik oliy
maktabi katta o'qituvchisi
E-mail: shahnozochka82@mail.ru*

Annotatsiya. *Maqola Internet lingvistikasining tilshunoslikning zamonaviy yo'nalishi sifatida tobora rivojlanayotgani va uning xususiyatlariga bag'ishlangan bo'lib, internet lingvistikasining bir qancha xususiyatlari tahlil qilingan. Bugungi zamonaviy tilshunoslikda internet lingvistikasi katta mavqe'ga ega bo'lib bormoqda. Internet-lingvistikasi bo'yicha mavjud asarlarni tahlil qilish natijalariga ko'ra, bu boradagi tadqiqot paradigmasining rivojlanishi umuman lingvistikadagi paradigmaning rivojlanishiga o'xshab ketadi. Internet-lingvistika - global Internet makonida tabiiy inson tilining ishlashi va rivojlanishini o'rganish, elektron (raqamli) muhitda tabiiy tilda muloqot qilish jarayonida virtual lingvistik shaxsning lingvistik xatti-harakatlarini o'rganish bilan shug'ullanadigan tilshunoslikdagi yo'nalishdir.*

Kalit so'zlar: *internet, internet lingvistikasi, chat, paradigma.*

Аннотация. *Статья посвящена развитию интернет-лингвистики как современной отрасли языкознания и ее особенностям, а также анализируются некоторые особенности интернет-лингвистики. В современной лингвистике интернет-лингвистика завоевывает большие позиции. По результатам анализа существующих работ по интернет-лингвистике развитие исследовательской парадигмы в этом плане аналогично развитию парадигмы в лингвистике в целом. Интернет-лингвистика — раздел языкознания, изучающий функционирование и развитие естественного человеческого языка в глобальном интернет-пространстве, а также изучающий языковое поведение виртуальной языковой личности в процессе общения на естественном языке в электронно-цифровой среде.*

Ключевые слова: *интернет, интернет-лингвистика, чат, парадигма.*

Annotation. *The article is devoted to the development of Internet linguistics as a modern branch of linguistics and its features, and several features of Internet linguistics are analyzed. In today's modern linguistics, Internet linguistics is gaining a great position. According to the results of the analysis of existing works on Internet linguistics, the development of the research paradigm in this regard is similar to the development of the paradigm in linguistics in general. Internet linguistics is a branch of linguistics that studies the functioning and development of natural human language in the global Internet space, and studies the linguistic behavior of a virtual linguistic person in the process of communicating in natural language in an electronic (digital) environment.*

Key words: *internet, internet linguistics, chat, paradigm.*

KIRISH

Bugungi zamonaviy tilshunoslikda internet lingvistikasi katta mavqe'ga ega bo'lib bormoqda. Ushbu tilshunoslik XX asrning oxirlariga kelib yuzaga kela boshladi. Uning yuzaga kelishida jahon internet tarmog'ining keng ko'lamda rivojlanishi hamda internet muloqotning inson muloqotining bir turi sifatida keng tarqala boshlaganligi bilan izohlanadi. Ushbu internet muloqotni o'rganuvchi yo'nalish internet tilshunosligi deb atala boshladi. Internet tiliga ta'rif beradigan bo'lsak, internet dunyoni monitor hajmida qisqartirib, odamlar o'z fikrlarini erkin

ifodalash uchun o'n dyuymdan ortiq kichik dunyoda birlashtira oladiga bir to'rdir. Internetning maydoni keng bo'lib, u foydalanuchilarga o'z fikrini bayon qilishda chegara belgilamaydi¹.

Internet tarixi doimiy o'zgarishlarga egadir. Internet-kommunikatsiya tadqiqotlari 1990-yillarning o'rtalarida boshlanib, 20-asrga kelib falsafa, sotsiologiya, psixologiya, tilshunoslik va boshqa tegishli fanlar sohasida faol rivojlandi. Aholi o'rtasida internet-muloqot ommabopligining jadal o'sishi sababli tadqiqotlar faollashmoqda. Internet paydo bo'lganidan boshlab, sotsiologlar tomonidan o'rganilib kelinmoqda. Internet ham global, ham milliy aloqa vositasi hisoblanib, yangi g'oyalar, qarashlar, talqinlarning manbai va tarqatuvchisi hisoblanadi, va u borgan sari kengayotgan yangi ijtimoiy muhitdir. Internet yangi ijtimoiy muhit bo'lib, u bizlarga odamlarning axborot texnologiya jamiyatiga insonlarning o'zaro ta'siri haqidagi tushunchamizni kengaytiradi. U bir tomondan globalizasiya jarayonini osonlashtirib berarigan a'loqa vositasi bo'lsa, boshqa tomondan kundalik hayotni kompyuterlashtirishni individuallashtirishga yordam beradi.

Bu terminning kelib chiqish tarixini o'rganar ekanmiz, 90-yillarda "Journal of Computer-Mediated Communication" "Kompyuter vositachiligidagi aloqalar jurnali"ning nashr etila boshlagani sababli keng tarqalganligini alohida ajratib e'tirof etishimiz mumkin. Jurnaldagi mavzular ko'lami keng bo'lib, unda aloqaning keng ko'lamlil ma'nolari orqali albatta, tabiiy til va noverbal muloqot yordamida musiqa, fotosurat, videoga bag'ishlangan maqolalar chop etilgan. Lingvistlarni birinchi navbatda, musiqa, raqs, kino, teatr va hokazolarning tili emas, balki fikrlash ishi natijalarini mustahkamlaydigan, odamlar o'rtasidagi muloqot, fikr almashish va jamiyatdagi o'zaro tushunishlar hisoblangan tilning "tovush va lug'at-grammatik vositalar tizimi qiziqtirgan". Aniqrog'i, noverbal muloqot tili emas, balki og'zaki va yozma shakldagi til qiziqtirgan. Biroq, "kompyuter vositachiligidagi aloqa" termini yana boshqa ikkita termin bilan birga juda keng qo'llaniladi. Mobil telefonlar, smartfonlar va Apple kompaniyasining mahsulotlari, kir yuvish mashinalaridagi ovoz analizatorlari va GPRS (General Packet Radio Service/ Umumiy paketli radio eshittirish (ma'lumotlar) xizmati, navigatorlar (uyali tarmoqlarda ma'lumotlarni uzatish standarti), elektron audio kitoblar paydo bo'lishi bilan, biz endi Internetdagi aloqani faqat kompyuter bilan bog'lamaymiz, chunki Internet ushbu tizimdan tashqariga chiqdi. Shu munosabat bilan "elektron vositachi aloqa" (electronically mediated communication (EMC) va "raqamli vositachi aloqa" (digitally mediated communication (DMC) terminlari paydo bo'ldi. Internet-lingvistikaning

¹ Muxamedjanova SH "Xitoy tiliga Internet leksikasining ta'siri" buyuk ipak yo'lida umuminsoniy va milliy qadriyatlar: til, ta'lim va madaniyat. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Samarqand: "SamDCHTI", 2023. 186 bet.

terminologiyasi haqida soʻz yuritadigan boʻlsak, bu lingvistikaning turli sohalariga oid allaqachon shakllangan – funksional (semantik maydon, semantik belgi, soʻz yasash modeli, affiksatsiya, soʻz yasalishi); kommunikativ pragmatik (nutq harakati, nutq hodisasi va boshqalar); kognitiv (diskurs tahlil, kontsept, turkumlashtirish); lingvoantropotsentrik (antropotsentrik model, gender kontragenti va boshqalar) terminologik tizimdir². Internet- lingvistikada ushbu terminlarning barchasi multiparadigma maqomiga ega boʻlib, internet-lingvistikaning oʻziga xos kontseptual va kategorik apparatini tez va faol rivojlantirish uchun kognitiv asos boʻlib xizmat qildi.

Professor D.Kristal ushbu yoʻnalishni “amaliy internet lingvistika” deb atashni taklif qiladi, shu bilan bu fanga anʼanaviy ravishda amaliy avtomatik lingvistika va avtomatik matn tahliliga kiritilgan baʼzi jihatlarni ham kiritadi³.

Bizning fikrimizcha, internet-lingvistika tilning barcha darajalarida Internet taʼsirida sodir boʻladigan tabiiy tildagi oʻzgarishlarni qayd etish, turli darajadagi til malakasiga ega boʻlgan foydalanuvchi duch keladigan muammolarga yechim topish uchun moʻljallangan, masalan, axborot qidirish, elektron reklamalar; foydalanuvchilarning, ayniqsa, voyaga etmaganlar va oʻsmirlarning Internetdagi xavfsizligi bilan bogʻliq masalalar. Internet-lingvistika doirasida tilshunoslar ishidagi eng katta murakkablik yagona kontseptual va kategorik apparatni ishlab chiqishdir. Chunki koʻproq, masalan, 2001 yilda, Internet tilini oʻrganishga bagʻishlangan birinchi jiddiy ilmiy ishlar paydo boʻla boshlaganida, Internet-lingvistikaning bloglar, mikrobloglar, lahzali xabar almashish xizmatlari ((ICQ (I seek You/Men seni qidirayman) kabi janrlar oʻrganilmagan edi. Chunki IRC (Internet Relay Chart/Internet chat) va boshqalar), yoki mavjud boʻlmagan yoki hozirgidek faol va keng qoʻllanilmagan. Agar internet lingvistika sohasiga oid bir qator ilmiy ishlarni oʻrganilishiga koʻra tahlil qilsak, bloglar va lahzali xabar almashish xizmatlari allaqachon oʻrganilganini, ijtimoiy tarmoqlar va mikrobloglar esa yetarlicha oʻrganilmaganligini koʻrishimiz mumkin. Masalan, O. Lutovinovning ishlari nashr etilgunga qadar hech kim flud, tarmoq flirti, fleym, oʻftopik va xokazolarni internet-diskursi (nutqi) tavsifi boʻlsa-da, bu internet-diskurs janri sifatida koʻrib chiqilmagan.

Nisbatan yaqinda, yaʼni 2007 yilda E. I. Goroshko juda koʻp zamonaviy lingvistik tadqiqotlarda “Internet lingvistikasi” deb nomlangan yoʻnalishni ajratish mumkinligini aytib oʻtdi⁴. Biroq, ushbu masalaga bagʻishlangan maqola nashr

² Компанцева Л. Ф. Интернет-лингвистика: когнитивно-прагматический и лингвокультурологический подходы: монография. Луганск: Знание, 2008. –С.:17.

³ Crystal D. Internet Linguistics: A Student Guide. London – N. Y.: Routledge Taylor & Francis Group, 2011.191 p.

⁴ Горошко Е. И. Лингвистика Интернета: формирование дисциплинарной парадигмы // Жанры и типы текста в научном и медийном дискурсе. Орел: Каргуш, 2007. Вып. 5. С. 223-237.

etilganidan so'ng, taklif qilingan atama o'z rivojini topmadi va terminologik nominatsiya darajasida qolib ketdi. Keyinchalik, ya'ni 2008 yilda L.F. Kompantseva "internet lingvistika" termini taklifi bilan chiqib, bu yo'nalishning dastlabki tavsifini keltirdi⁵. Biz 2009 yildan boshlab nashr etilgan ilmiy manbalarga murojat qildik va mazkur yo'nalishni bevosita tushunish bilan shug'ullandik. Tahlilga tortilgan ilmiy materilallardan to hozirga qadar ushbu yo'nalishning amaliy lingvistikadagi turli jihatlarini tavsiflovchi qator ishlar nashr etilganligiga guvoh bo'ldik. Biz ham tilshunoslikning ko'pgina yo'nalishlari kabi, "internet lingvistika" termini berilishi tarafdorimiz.

Zhang Yun o'zining "Internet tili grammatikasi va undan foydalanishni o'rganish" nomli kitobida internetga shunday ta'rif beradi: "Agar qurbaqa ustidan faqat bir kishi kulsa, dinovavr qanday ko'rinishini hech kim bilmaydi, agar siz faqat tamaki va spirtli ichimliklar bilan yolg'izlikka duch kelsangiz, faqat birgalikda ishtirok etish va baham ko'rish orqali siz 1,2 milliard marta ko'proq baxtli bo'lishingiz mumkin. Bu internet, onlayn tanishuvning qudratidir. Bu so'nggi paytlarda Internetda juda mashhur bo'lgan internet-komediya. Ammo agar siz ushbu "internet so'zlarining" ma'nosini tushunmasangiz, yuqoridagi jumlaning ma'nosini tushunib bo'lmaydi. Chunki internet chatlarda, BBS va ICQda odamlar "qurbaqalar"ni xunuk erkaklarga, "dinovavrlar"ni xunuk ayollarga, "bo'rilar"ni esa internetdagi yomon yigitlarga qiyoslaydi⁶. Internetda yaratilgan va alohida ma'noga ega bo'lgan bunday so'zlar Internet jargonidir.

Yuqoridagi ta'riflardan kelib chiqqan holda, internet leksikasini taxminan uch bosqichga bo'lish mumkin:

1. sichqoncha, apparat, dasturiy ta'minot, virus, xavfsizlik devori va boshqalar kabi Internet bilan bog'liq bo'lgan professional atamalar.
2. internetga oid maxsus atamalar, masalan, internet foydalanuvchilari, internet-kafelar, xakerlar, axborot magistrallari va boshqalar.
3. internet foydalanuvchilari tomonidan chatlarda yoki bbsda tez-tez ishlatiladigan so'zlar, ya'ni "so'zlashuv tili": pretty, qisqichbaqa, mottled bamboo, rookie va boshqalar⁷.

Internet-lingvistikaning terminologik tizimda mualliflik terminlari mavjud, ya'ni ayrim olimlar tomonidan yaratilgan va ularning nomlari bilan chambarchas bog'langan terminlar bo'lib, unga A. A. Atabekovanning dissertatsiya tadqiqoti tufayli

⁵ Компанцева Л. Ф. Интернет-лингвистика: когнитивно-прагматический и лингвокультурологический подходы: монография. Луганск: Знание, 2008. –С.:17.

⁶ 张云辉“网络语言语法与语用研究”上海学林出版社2010年3页

⁷ Muxamedjanova SH "Xitoy tiliga Internet leksikasining ta'siri" buyuk ipak yo'lida umuminsoniy va milliy qadriyatlar: til, ta'lim va madaniyat. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Samarqand: "SamDCHTI", 2023. 186 bet.

internet-lingvistikada mustahkam o‘rin olgan veb-sahifaning lingvistik dizaynining mashhur namunasini misol kelshtirish mumkin⁸. Ko‘rinib turibdiki, Internet tilining funktsional xususiyatlari, uning kognitiv xususiyatlari va kommunikativ ta‘siri va o‘zaro ta‘sirini o‘rganish o‘rtasida muvozanatni saqlash lozim.

Anglashiladiki, internet lingvistika allaqachon shakllanib, tilshinoslikning mustaqil bir jabhasi sifatida o‘z terminologik tizimiga ega bo‘lib ulgurdi. Xususan, internet lingvistika terminologiyasi o‘z ichiga quyidagi tushunchalarni qamrab oladi: internet aloqa; internet diskurs; virtual til shaxsiyati; virtual reallik; gipermatn va boshqalar. Hali qaysi terminning qo‘llanish me‘yoriga kiritilishini aytilishga erta, lekin lingvistlarning nuqtai nazarida ularning barchasi juda keng va ko‘p ma‘noli, chunki ular lingvistika doirasidan ancha uzoq sohalarni o‘z ichiga olgan. Shuning uchun biz “Internet lingvistika” termini elektron muhit – internetda elektron aloqa sohasida tabiiy til faoliyatining barcha ko‘rinishlarini o‘rganadigan yo‘nalishni belgilash uchun eng maqbul termin deb hisoblaymiz. Aynan mana shu termin biz, tilshunoslarga muloqot jarayonining texnik, sotsiologik, psixologik jihatlari haqida emas, lingvistikaga urg‘u berishimiz uchun lozimdir. Aftidan, internet lingvistika vujudga kelish bosqichida turibdi, lekin bu yo‘nalish juda tez rivojlanmoqda. Bugungi kunda internet lingvistika yo‘nalishida – internet sintaksisi, internet semantikasi, internet morfologiyasi, internet nutqini tahlil qilish, uzatish usullari, (fonologik, grafologik, multimedia), proyektsiya va an‘anaviy lingvistika bilan o‘xshash internet tadqiqotlarida psixolingvistik, sotsiolingvistik yo‘nalishlar va hokazolar bo‘yicha bir qator tadqiqotlar ko‘zga tashlanmoqda.

Tog‘li-Oltoy davlat universiteti tadqiqotchisi A. A. Shmakov internet-lingvistikadagi yagona metodologiya va terminologiya tizimida ishlab chiqilgan yo‘nalishni internetologiya deb atashni taklif qiladi⁹.

Devid Kristal lingvistikadan tashqari aloqaning barcha jabhalarini o‘rganadigan yo‘nalishni internet-semiotika (Internet Semiotics) deb nomlashni taklif qiladi¹⁰.

Jamiyat xilma-xilligi bilan til ham sof, ham sof bo‘magan qatlamga ajraladi. Me‘yorlar til taraqqiyoti va evolyutsiyasining oldini olish va undan voz kechish emas, balki ma‘lum bir doiradagi salbiy ta‘sirni cheklash va ba‘zi tushunarsiz til hodisalarining paydo bo‘lishini oldidni olishdir. Standartlar asosida paydo bo‘lgan yangi so‘zlar va iboralarni hamma tushunishiga kafolat bermaydi. Standart deb ataladigan narsa yo‘l-yo‘riqdir.

⁸ А. А.Атабекова “Сопоставительный анализ функционирования языка на англо и русскоязычных Web страницах” диссертация 2004г. 18стр.

⁹ А. А. Shmakov “Закономерности диффузионных процессов в актинидях, цирконии и их сплавах” диссертация 2000г.

¹⁰ Crystal D. Internet Linguistics: A Student Guide. London – N. Y.: Routledge Taylor & Francis Group, 2011.191p.

Xozirda internet tili yangi til inqilobini amalga oshirmoqda desak mubolag'a bo'lmaydi. Elektron pochta va chat kabi Internet tillari mashhur bo'lgan joylarda uning ishlashi folklor va xalq qo'shiqlari kabi bir oz erkin, cheksiz va yarim yashirin (chunki u ko'pincha Internetda kezadigan odamlarga tegishli) va butunlay bo'sh (hech qanday qoidalar yo'q, siz xohlagan narsani qilishingiz mumkin) va ularni tartibga solish juda qiyin.

Til madaniyat, urf-odat va odatlarning bir turi bo'lsa-da, tildan foydalanish ma'lum bir madaniyat, urf-odat va odatlarning xulq-atvor ko'rinishi bo'lsa-da, inson madaniy odatlarini tartibga solish va nazorat qilish qiyin emas¹¹.

Axrenova N.A.ning xulosasiga ko'ra, internet-lingvistikaning shakllanish tarixini kuzatish juda oson. Internet-lingvistikani o'rganishning har bir yangi bosqichi yangi (o'sha paytda) aloqa va ma'lumot uzatish xizmatlaridan, kibermakonda yangi texnologiyalardan foydalanishning boshlanishiga to'g'ri keladi. U yoki bu burilish qayerda tugashini aniqlash, to'g'rirog'i parametrlarni, ularga qiziqishning susayishi yoki yangi sohaga o'tish belgilarini aniqlash qiyinroqdir¹².

Internet-lingvistikasi bo'yicha mavjud asarlarni tahlil qilish natijalariga ko'ra, bu boradagi tadqiqot paradigmasining rivojlanishi umuman lingvistikadagi paradigmaning rivojlanishiga o'xshab ketadi, degan xulosaga kelish mumkin. Shunday qilib, eng boshida, taxminan 1999-2004 yillarda qiyosiy-tarixiy paradigma (qoida tariqasida, tadqiqotchilar taqqoslashda ikki tilning Internet-vokabulyar lug'atini ko'rib chiqdilar) va tizim-tarkibiy paradigma (so'z diqqat markazda edi) hukmronlik qildi. 2005 yildan boshlab antropotsentrik paradigma qo'shildi (tadqiqotlar kognitiv lingvistika, psixolingvistika va sotsiolingvistika, kommunikativ va boshqalarning g'oyalari va asosiy qoidalariga asoslanib, shaxs va uning muloqotdagi rolini hisobga olgan holda amalga oshirila boshlandi).

Bugungi kunda Internet-lingvistikaning asosiy vazifalari allaqachon aniqlangan: I. Chatlarda, forumlarda, lahzali xabar almashish xizmatlarida, veb-sahifalarda joylashtirilgan ulkan matn hududlarini tanlash va tahlil qilish mezonlari allaqachon nafaqat ingliz tilida chuqur o'rganilgan, balki boshqa tillar asosida ham ishlab chiqilgan. Bugungi kunda lingvistik adabiyotda ushbu mavzu bo'yicha juda ko'p nazariy fikrlar mavjud, ammo bu tadqiqotlar kamdan-kam hollardagina ishonchli amaliy asosga ega.

¹¹ Muxamedjanova SH "Xitoy tiliga Internet leksikasining ta'siri" buyuk ipak yo'lida umuminsoniy va milliy qadriyatlar: til, ta'lim va madaniyat. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Samarqand: "SamDCHTI", 2023. 186 bet.

¹² Axrenova N.A. Теоретические основы интернет-лингвистики. // Филологические науки. Вопросы теории и практики, № 10 (28) 2013. Издательство «Грамота». 2013. 22-26.

II. Internet-lingvistikaning navbatdagi vazifasi internet aloqasining markaziy xususiyatlaridan biri – anonimlikdan kelib chiqadi. Tildan foydalanish motivatsiyasi va sharti bilan bog‘liq bo‘lgan tez-tez uchraydigan omillarni tizimlashtirish va tushuntirish juda qiyin. Tahlil qilishda yosh, jins, ijtimoiy va etnik kelib chiqishlar hisobga olinishi lozim. Ammo to‘liq anonimlik sharoitida biz foydalanuvchilar tarmoqqa joylashtirgan shaxsiy ma‘lumotlarga to‘liq ishonishimiz kerak. Shuning uchun olingan ma‘lumotlarni sharhlash mezonlarini ishlab chiqish muammoli ko‘rinadi, ayniqsa ba’zida tahlil qilishning asosiy mezonlarida ham ishonch hosil qilish mumkin emas, masalan, jins va milliy mansublikni taxmin qilish qiyin. Bunday holda, tilshunos psixologiya sohasida yetarlicha mustahkam bilimga ega bo‘lishi, virtual shaxs orqasida yashiringan haqiqiy shaxsni aniqlashning bir qator ishlab chiqilgan professional usullariga ega bo‘lishi zarur. Ishonchimiz komilki, tilshunoslar ushbu usullarni ishlab chiqishda faol ishtirok etishlari lozim, chunki to‘g‘ri ishlab chiqilgan lingvistik komponent ularning xususiyatlarini sezilarli darajada yaxshilaydi va samaradorlikni oshiradi. Bunday lingvo-psixologik usullar allaqachon ishlab chiqilgan va muvaffaqiyatli qo‘llanilmoqda. Biz ushbu yo‘nalishda E. I. Goroshkoning Ukraina milliy xavfsizlik xizmati buyurtmasi bo‘yicha olib borgan, keng ko‘lamdagi amaliy materiallar tajribasi asosida yozilgan.

Axborot-kommunikatsiya jamiyati gender o‘lchovida” monografiyasini asosiy ish deb bilamiz¹³.

Birovning niqobi ostida harakat qilgan foydalanuvchilar erkinlikka chiqadilar. Masalan, real hayotdagi kamgap bo‘lgan odamlar o‘zlarining virtual mavjudligida ko‘proq gapiradilar (yozadilar), real hayotda ularga xos bo‘lmagan ifodali leksik repertuardan ko‘proq foydalanadilar. Ular xuddi shunday “virtual niqobdagi” foydalaniuvchilarga duch kelishlari ehtimoldan holi emas, ehtimol bunday aloqalar – ta’qib qilish, haqorat qilish, verbal (og‘zaki) tajovuz, turli tuzoqlarga tushish (bu ayniqsa, boshqalarga qaraganda anonimlik “imtiyozlariga” ko‘proq qiziqqan o‘spirinlarga tegishli) kabi salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin.

III. Tilning faoliyat yuritishi uchun yangi, o‘zimiznikidan farqli, voqelik, elektron muhit bilan shug‘ullanayotganimiz sababli, biz nafaqat tilning axborot-kommunikatsiya texnologiyalari tomonidan ochilgan yangi imkoniyatlarini o‘rganishimiz, balki retrospektiv tahlil qilish, til haqida allaqachon bilgan narsalarni yozuv, nutq va ishora tizimlarining klassik shakllarida amalga oshirish orqali izohlashimiz lozim. Lingvistlar: Giperhavolalar yozma matnni tashkil qilishga ta’sir etadimi? Skype yoki Chat Orqali yuzma-yuz muloqot ta’sir qiladimi?, degan

¹³ Горошко Е. И. Лингвистика Интернета: формирование дисциплинарной парадигмы // Жанры и типы текста в научном и медийном дискурсе. Орел: Картуш, 2007. Вып. 5. С. 223-237.

savollarni berishlari lozim. Raqamli qurilmalar ekranlarida paydo bo'ladigan bosma matn o'zining xususiyatlarini o'zgartiradi. Matn muzlatilgan, o'zgarimas shakllanishdan to'xtaydi. Foydalanuvchi u bilan bir qator manipulyatsiyalarni amalga oshirishi mumkin, bu unga tahrir qilish, o'zgartirish, qo'shish, o'chirish, o'z fikrini bildirish, sharhlar qoldirish imkonini beradi. Internetdagi matn, ko'pgina olimlarning fikriga ko'ra, giperhavolalar tufayli ko'proq to'liqroq, ko'proq ma'lumotlarga boyroq deb hisoblanishi mumkin. Internet nutqining axborot janrlarida, masalan, bosma nashrlarning onlayn versiyalarida abzatslar qog'ozga qaraganda qisqaroq bo'ladi. She'riy asarlari smartfon ekranlarida boshqacha o'qiladi va ko'rinadi. Ko'pincha she'rning to'liq matni butunligicha ko'rinmaydi va kichik qismlarda paydo bo'ladi. Albatta, ko'proq darajada yozma matn o'zgaradi, chunki Internetdagi matn asosan yozma shaklda bo'ladi, lekin og'zaki matn ham elektron muhit ta'siriga tushadi. Buni radio eshittirishlar misolida yaqqol ko'rish mumkin. Bugungi kunda har bir radiostantsiya o'z eshittirishlarini nafaqat radio qabul qilgich orqali, balki Internetda o'z sahifasi va eshittirish kanaliga ega. Internetda radiostantsiya dasturlari arxivini topishingiz mumkin. Shunday qilib, siz real vaqt rejimida dasturni tinglashingiz yoki arxivga kirishingiz, undagi dastur bilan kerakli faylni ochishingiz va uni yana tinglashingiz, eng muhim yoki qiziqarli joylarda to'xtab, foydalanish uchun kesib tashlashingiz mumkin, masalan, tarjima darslarida eng mos parchadan foydalanish mumkin. Xuddi shu narsa teleko'rsatuvlar, filmlar va boshqalar uchun ham amal qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ахренова Н.А. Теоретические основы интернет лингвистики. // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2013 №10 (28). С.22-26 ISSN 1997.
2. Богомолова, Н. Н. Массовая коммуникация и общение / Н. Н. Богомолова. – М.: Знание, 1988.
3. Галичкина Е.Н. Характеристика компьютерного дискурса // Вестник ОГУ [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.vestnik.osu.ru/2004_10/9.pdf. — Дата доступа: 20.12.2016.
4. Горошко Е. И. Лингвистика Интернета: формирование дисциплинарной парадигмы // Жанры и типы текста в научном и медийном дискурсе. Орел: Картуш, 2007. Вып. 5.
5. Компанцева Л. Ф. Интернет-лингвистика: когнитивно-прагматический и лингвокультурологический подходы: монография. Луганск: Знание, 2008.

6. Халяпина, Л.П. Интернет-коммуникация и обучение иностранным языкам. — Кемерово, 2005.
7. Розина, И.Н. Теория и практика компьютерно-опосредованной коммуникации в России: состояние и перспективы // Теория коммуникации и прикладная коммуникация: сб. науч. тр. / Вестник Рос. коммуникативной ассоциации / под ред. И. Н. Розиной. — Ростов н/Д, 2002.
8. Виноградова, Т.Ю. Специфика общения в интернете // Русская и сопоставительная филология: Лингвокультурологический аспект [Электронный ресурс]. — Режим доступа:
9. Crystal D. Internet Linguistics: A Student Guide. London – N. Y.: Routledge Taylor & Francis Group, 2011.191.
- 10.张云辉 “网络语言语法与语用研究” 上海学林出版社, 2010.
- 11.汪磊 “新华网络语言词典” 商务印书版出版。2012.
- 12.于根元 《中国网络语言词典》 中国经济出版社 2001年。
- 13.А.А.Атабекова “Сопоставительный анализ функционирования языка на англо и русскоязычных Web страницах” диссертация 2004г. 18стр.
14. Prof. Abraham Faculty, Department of Journalism and Mass communication Kristu Jayanti College, Bangalore-77 “Communication, social media and Society an overview” International journal of creative research thoughts (IJCRT) ISSN: 2320-2882 4 april 2020.
15. Muxamedjanova SH.B. “Xitoy tiliga Internet leksikasining ta’siri” buyuk ipak yo’lida umuminsoniy va milliy qadriyatlar: til, ta’lim va madaniyat. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Samarqand: “SamDCHTI”, 2023.
16. А. А. Shmakov “Закономерности диффузионных процессов в актинидях, цирконии и их сплавах” диссертация 2000 г.
17. Muxamedjanova SH “Xitoy tiliga Internet leksikasining ta’siri” buyuk ipak yo’lida umuminsoniy va milliy qadriyatlar: til, ta’lim va madaniyat. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Samarqand: “SamDCHTI”, 2023.